

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Lokální hustota

Definice a základní vlastnosti

Radim Adolt

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL),
pobočka Kroměříž, Analyticko-metodické Centrum Národní Inventarizace Lesů (ACNIL)

- 1 Funkce lokální hustoty
- 2 Vybrané výběrové protokoly
  - Bodový výběr
  - Kruhové zkusné plochy
  - Liniové transekty
- 3 Modifikace lokální hustoty
- 4 Praktické ukázky a diskuze

Funkci lokální hustoty zavedl ve své dizertační práci Mandallaz [1991, sekce 3.1, od strany 18]. Základní vlastnost vyjadřuje rovnice

$$\int_D Y(x) dx = Y. \quad (1)$$

Součet lokální hustoty $Y(x)$ na všech bodech x zájmové oblasti $D \subset \mathbb{R}^2$ je roven hodnotě úhrnu Y této veličiny.

Očekávaná hodnota lokální hustoty v D je rovna střední hodnotě veličiny v zájmové oblasti D

$$\mathbb{E}[Y(x)] = \frac{1}{\lambda(D)} \int_D Y(x) dx = \bar{Y}, \quad (2)$$

kde $\lambda(D)$ označuje velikost D .

Přirozenost a jednoduchost

Odhad parametrů je následně prováděn způsobem odpovídajícím **nekonečně velkým populacím kontinua**. Vyhýbáme se **nedokonalostem metodiky pro konečné populace** aplikované na odhady NIL:

- **D nemůže být bezezbytku dělena kruhovými zkusnými plochami** popřípadě plochami jiného tvaru^a
- **neznámá velikost populací** například populace kmenů
- **nejasnost definice elementů některých populací**^b například mrtvé dříví, toky, lesní dopravní síť . . .

^aZkusné plochy nejsou elementy populace!

^bKomplikace při sběru a částečně i vyhodnocení dat.

Flexibilita

Výběrové šetření lze pro každý cílový parametr navrhnout tak, abychom **pro kterýkoli inventarizační bod mohli lokální hustotu vyhodnotit.**

Jednotnost zpracování odhadů

Po zavedení lokální hustoty lze všechny cílové parametry odhadovat na základě jednotné teorie, kterou je **Horwitz-Thompsonův teorém pro populace kontinua** [Cordy, 1993].

V typickém případě je bodový výběr **používán k odhadu rozlohy různě definovaných podoblastí**¹ v rámci D .

Lokální hustota je zde definována jako **indikátorová proměnná** vyjadřující příslušnost inventarizačního bodu x ke kategorii území K

$$I_K(x) = \begin{cases} 1 & \text{když } x \in K \\ 0 & \text{když } x \notin K. \end{cases} \quad (3)$$

Pro různé kategorie území jsou indikátorové proměnné definovány analogicky. **Ostatní výběrové protokoly jsou po zavedení lokální hustoty převedeny de facto na bodový výběr**².

---

¹Například rozlohy kategorie pozemků K .

²Lokální hustota však již nemá charakter indikátorových proměnných.

Následující popis a značení jsou převzaty z monografie Mandallaze [2007, sekce 4.2 od strany 55].

Na každém inventarizačním bodě x definujeme **koncentrické kruhové segmenty** K_r (jeden, většinou však dva nebo tři).

Kmen i je vybrán tehdy a jen tehdy, když se nachází uvnitř kruhu $K_r(x) = \{y \in \mathbb{R}^2 \mid d(x, y) \leq r\}$ o poloměru r , se středem x . Označení $d(x, y)$ je použito pro Eukleidovskou vzdálenost mezi x a y (jakýmkoli bodem uvnitř kruhu).

Poloha kmene je dána kolmým průmětem bodu na ose kmene ve výčetní výšce do roviny - kartografického zobrazení (S-JTSK).

Dále definujeme **náhodnou indikátorovou proměnnou** $I_i(x)$ pro kmen i a inventarizační bod x :

$$I_i(x) = \begin{cases} 1 & \text{když } u_i \in K_r(x) \\ 0 & \text{když } u_i \notin K_r(x). \end{cases} \quad (4)$$

Definujme také **N kruhů** $K_i(r) = K_r(u_i)$ s konstantním poloměrem r a se středy u_i na polohách kmenů. **Kmen i je vybrán právě tehdy a jen tehdy, když kterýkoli z inventarizačních bodů označený x padne do kruhu $K_i(r)$**

$$I_i(x) = 1 \Leftrightarrow x \in K_i(r). \quad (5)$$

Kruh $K_i(r)$ nazýváme **zónou zahrnutí** kmene i do výběru.

Definice lokální hustoty

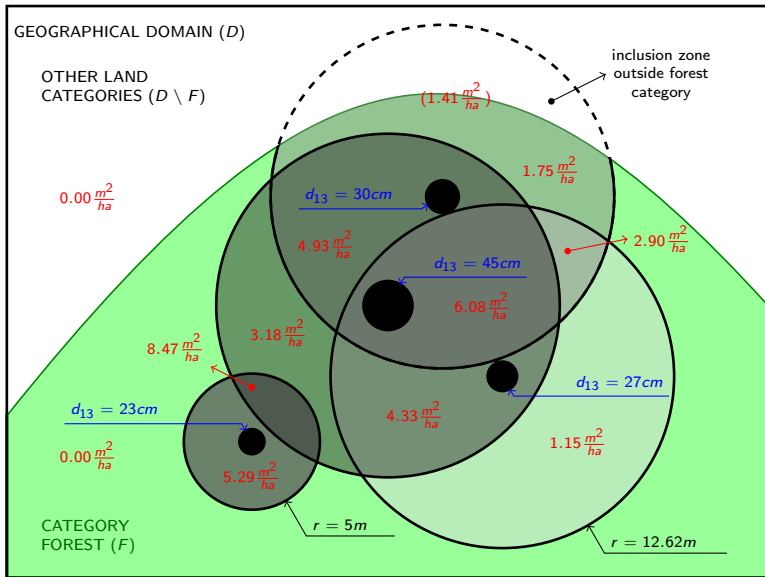
Lokální hustota popsaného výběrového protokolu je dána

$$Y(x) = \sum_{i \in \mathcal{P}} \frac{l_i(x) Y_i}{\lambda(K_i \cap F \cap A)}. \quad (6)$$

- $\lambda(K_i)$ je velikost kruhového segmentu K_i kmene i daná výběrovým protokolem
- $\mathcal{P}$ je konečná populace kmenů nacházející se v dostupné oblasti A v rámci D a uvnitř kategorie pozemků les F
- Y_i je pozorovaná hodnota veličiny na kmeni i , jejíž úhrn respektive střední hodnotu D chceme odhadnout
- $Y(x)$ vyhovuje (1) and (2)
- $\lambda(K_i \cap F \cap A)$ je společná plocha oblastí K_i , F and A

Definice (6) předpokládá, že měření neprobíhá na inventarizačních bodech mimo kategorii les nebo v nedostupných částech D . Plocha uvažovaná ve jmenovateli lokální hustoty automaticky kompenzuje **okrajový efekt**, ke kterému při neprovedení měření v uvedených případech dochází.

Kruhové zkušné plochy IV

Nastavení zón zahrnutí

Každému kmeni i je přiřazena **zóna zahrnutí, jejíž velikost závisí na vlastnostech kmene i - typicky na výčetní tloušťce d_{13i} , méně často na výšce h_i , dřevině apod.** V rámci **inventarizační sítě NIL1** jsou pro kmeny hroubí ($d_{13i} \geq 7 \text{ cm}$) používány dvě velikosti kruhových segmentů:

$$r_{i_{NIL2}} = \begin{cases} 3.00 \text{ m} & \text{pro kmeny } 7 \text{ cm} \leq d_{13i} < 12 \text{ cm} \\ 12.62 \text{ m} & \text{pro kmeny } d_{13i} \geq 12 \text{ cm} \end{cases} \quad (7)$$

V síti NIL2 jsou používány dvě velikosti kruhových segmentů, které byly získány **optimalizací na základě dat NIL1**:

$$r_{i_{NIL2}} = \begin{cases} 5.00 \text{ m} & \text{pro kmeny } 7 \text{ cm} \leq d_{13i} < 27 \text{ cm} \\ 12.62 \text{ m} & \text{pro kmeny } d_{13i} \geq 27 \text{ cm} \end{cases} \quad (8)$$

Relaskopická metoda

- **Bitterlichova metoda, Angle Count Sampling**
- **PPS - Probability Proportional to Size** - optimální výběrový postup, v ideálním (teoretickém) případě poskytuje zcela přesné odhady (kruhová základna)
- **každému kmeni je přiřazena kruhová zóna zahrnutí** o poloměru

$$r_i = d_{13i}/2\sqrt{f}, \quad (9)$$

kde $f = 10^4 \sin^2(\alpha/2)$ je **relaskopický faktor** v m^2/ha a α je **záměrný úhel relaskopické pomůcky** ve stupních

Geometrická definice pravděpodobnosti výběru kmene

Pravděpodobnost π_i **zahrnutí kmene** i **do výběru** je dána poloměrem zóny zahrnutí $\lambda(K_i \cap F \cap A)$, rozlohou domény D a očekávaným počtem $\bar{n}_D$ inventarizačních bodů v D :

$$\pi_i = \mathbb{P}[I_i(x) = 1] = \mathbb{E}[I_i(x)] \quad (10)$$

$$\pi_i = \frac{\bar{n}_D \lambda(K_i \cap F \cap A)}{\lambda(D)} = \frac{\lambda(K_i \cap F \cap A)}{\lambda(c)} \quad (11)$$

Předpokládá se, že na inventarizačních bodech **mimo kategorii les nebo na nepřístupných částech** D se **neprovádí šetření** ani v případě, že došlo k výběru byť jediného kmene.

Podíl $\bar{n}_D/\lambda(D)$ odpovídá převrácené hodnotě **velikosti inventarizačního bloku** $\lambda(c)$.

Okrajový efekt při výběru na kruhových plochách

- vzniká v důsledku **nezakládání inventarizačních bodů nacházejících se mimo kategorii les a na nepřístupných lokalitách, ačkoli některým z kruhových segmentů jsou vybrány kmeny uvnitř $F \cap A$**
- kmeny při okraji $F \cap A$ mají **menší zóny zahrnutí** - $\lambda(K_i \cap F \cap A) < \lambda(K_i)$
- nelze-li zjistit upravenou velikost zón zahrnutí^a, musí se provést **kompensace přímo při sběru dat v terénu**
- metody kompenzace viz Gregoire and Valentine [2008, sekce 7.5 od strany 223],
- okrajových efekt působí **podhodnocení odhadů úhrnů a středních hodnot**
- konkrétní velikost podhodnocení závisí na relativní velikosti kruhových segmentů vzhledem k délce okrajů oblasti $F \cap A$,
- **podhodnocení může být interpretačně významné**

^aVyžadováno mapování okraje $F \cap A$ do vzdálenosti alespoň dvojnásobku poloměru největšího použitého kruhového segmentu od inventarizačního bodu.

Optimalizace nastavení kruhových segmentů

- postup navrhl Mandallaz [2007, sekce 9.4 od strany 161]
- **diskrétní aproximace relaskopické metody**
- optimalizuje se jak **velikost segmentu** a **registrační hranice** $d_{1.3}$
- postup vede k optimálnímu poměru přesnosti odhadu^a a počtu registrovaných kmenů
- **podkladem je rozdělení četností objemů či kruhových ploch v populaci kmenů**

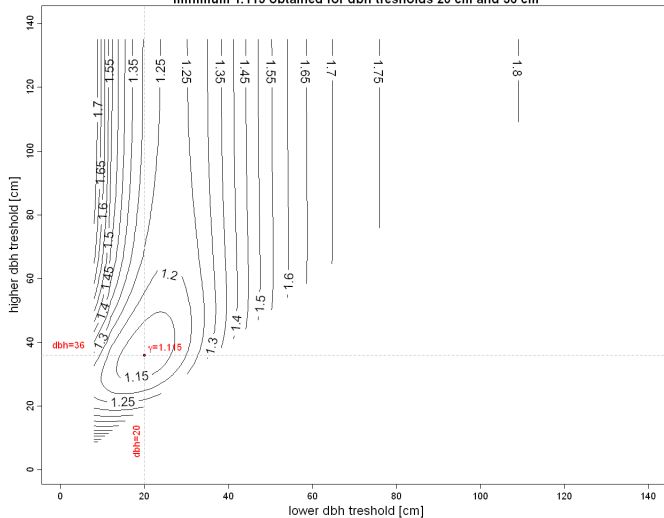
---

^aZásoby hroubí nebo kruhové výčetní základny hroubí.

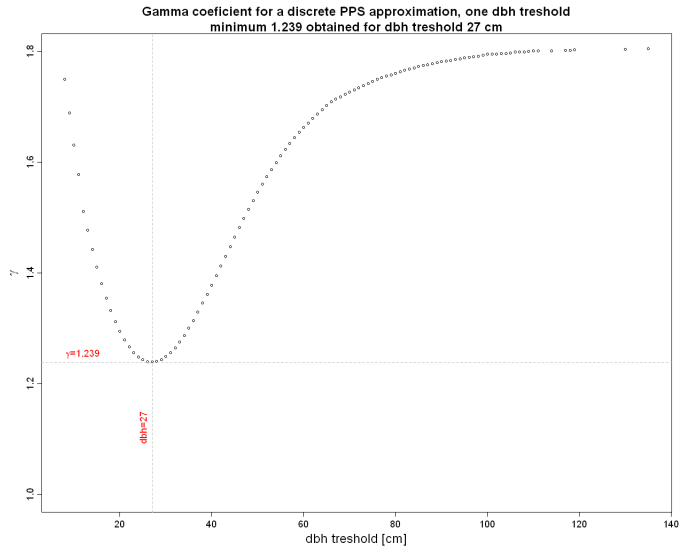
Kruhové zkusné plochy X

Gamma coefficient for a discrete PPS approximation, two dbh thresholds
minimum 1.115 obtained for dbh thresholds 20 cm and 36 cm

Kruhové zkusné plochy XI

Geometrie transektu

- 1 **transekty s jednoduchou geometrií** - úsečka s výchozím bodem na některém ze svých konců
- 2 **segmentované transekty** - více transektů s jednoduchou geometrií nazývané segmenty
  - **společný výchozí bod** pro všechny segmenty například transekt ve tvaru úsečky s výchozím bodem v jejím středu (dva segmenty vycházející z téhož bodu opačným směrem), nebo transekt ve tvaru písmene Y, kříže apod.
  - **výchozí body napojené na čelní konce** předcházejících segmentů například transekt ve tvaru čtverce či trojúhelníku
  - **teoreticky možné kombinace obou variant**

Některý z výchozích bodů bývá v praxi shodný s inventarizačním bodem generovaným dle zvoleného výběrového designu (inventarizační síť). Nejedná se o pravidlo, výjimkou je například čtvercový nebo trojúhelníkový transekt s těžištěm v inventarizačním bodě.

Orientace transektu

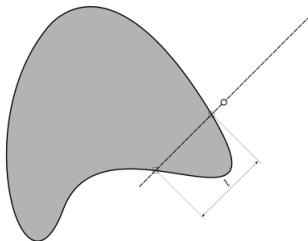
- 1 **rotované transekty** - orientace transektu je volena náhodně
  - **v rámci replikace výběrového designu** - náhodná orientace transektu na každém z generovaných inventarizačních bodů
  - **náhodná rotace mezi replikacemi výběrového designu** - transekty vytyčené na inventarizačních bodech mají stejnou orientaci, při novém generování inventarizační sítě se tato orientace může změnit, avšak všechny v rámci replikace vytyčené transekty budou mít vždy stejnou orientaci
- 2 **transekty s pevnou orientací** - orientace transektů se nemění mezi jednotlivými inventarizačními body dané replikace ani mezi replikacemi výběrového designu

V případě nerotovaných transektů je třeba používat metody odhadu, které explicitně zohledňují relativní postavení transektu a jím vybraného objektu - **odhady podmíněné orientací transektu** [Gregoire and Valentine, 2008, sekce 9.2.2 od strany 283]. Jinak jsou odhady nestranné pouze za předpokladu náhodné orientace elementů šetřené populace (transektem vybíraných objektů).

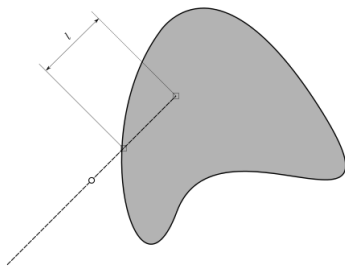
Úplné protnutí dle Kaisera[1983]

Celkový počet protnutí půdorysu objektu transektem je stejný jako počet protnutí, ke kterému dochází prodloužením transektu na obě strany do nekonečna tj. přímkou obsahující transekt (koincidentní přímkou).

Částečné protnutí dle Kaisera[1983]

Transekt protíná půdorys objektu alespoň jednou a celkový počet protnutí je nižší než, ke kterému dochází koincidentní přímkou.

Výběr objektu liniovým transektem

Původní definice výběrového protokolu dle Kaisera[1983]:

- **objekt je vybrán liniovým transektem**, pokud je **úplně nebo částečně protnut čelním koncem** ramene transektu
- **objekt není vybrán liniovým transektem**, pokud je protnut **částečně výchozím koncem** ramene transektu

Délka liniových objektů, rotované transekty

Lokální hustota pro odhad celkové délky liniových objektů je dána [Gregoire and Valentine, 2008, příklad 9.11 od strany 296]

$$Y(x) = \frac{\Pi}{2L} \sum_{k \in \mathbb{L}_x} t_k. \quad (12)$$

- L je **nominální délka transektu** v metrech
- $\mathbb{L}_x$ je **množina liniových objektů protnutých transektem**
- Π je v tomto kontextu **Ludolfovo číslo** nikoli pravděpodobnost výběru objektu k
- **násobný faktor** $t_k = 1$ je použit **pro kompenzaci okrajového efektu** metodou odrazu dle Gregoire and Valentine [2008, sekce 9.7 od strany 299]
- pro konkrétní liniový objekt je násobný faktor zvýšen o **počet opakovaných protnutí odrazy transektu od okrajů oblasti**, v nichž se musí nacházet inventarizační bod, aby byl transekt založen (kategorie les, hranice státu, okraje nepřístupných oblastí)

Očekávaná hodnota integrálu lokální hustoty (12) je shodná se skutečným úhrnem veličiny v D za předpokladu, že transekty nebo elementy populace jsou náhodně rotovány. Odhad s použitím (12) je nestranný nepodmíněně na orientaci transektu [Gregoire and Valentine, 2008, str. 285].

Plocha plošných objektů, modifikace Kaiserova postupu

Lokální hustota pro odhad celkové plochy plošných objektů je dána [Gregoire and Valentine, 2008, příklad 9.8 od strany 294]

$$Y(x) = \frac{1}{L} \sum_{k \in \mathbb{L}_x} q_k(\theta_x) t_k. \quad (13)$$

- L je **nominální délka transektu** v metrech
- $\mathbb{L}_x$ je **množina objektů vybraných transektem**
- $q_k(\theta_x)$ je **délka části transektu nacházející se uvnitř objektu k**
- **definice $q_k(\theta_x)$ odpovídá modifikaci Kaiserova transektu**, kterou navrhli Barabesi and Marcheselli [2008]
- při zde uvažované úpravě postupu je **plošný objekt vybrán vždy, pokud je protnut kteroukoli částí transektu bez ohledu na rozlišení čelních a výchozích konců transektu**

Lokální hustota (13) vyhovuje podmínkám (1) a (2). Odhad s použitím (13) je nestranný jak podmíněně tak i nepodmíněně na orientaci transektu [Gregoire and Valentine, 2008, sekce 9.2.2 a 9.2.3 od stran 283 a 285]. Tuto definici lokální hustoty lze použít i v případě nerotovaných transektů, aniž by bylo nutno předpokládat náhodnou orientaci elementů populace.

Počet plošných objektů

Lokální hustota pro odhad **celkového počtu plošných objektů** je dána [Gregoire and Valentine, 2008, sekce 9.2.2 od strany 283]

$$Y(x) = \frac{1}{L} \sum_{k \in \mathbb{L}_x} \frac{t_k}{w_k(\theta_x)}. \quad (14)$$

- L je **nominální délka transektu** v metrech
- $\mathbb{L}_x$ je **množina transektem vybraných objektů**
- zde je uvažován originální výběrový protokol dle Kaisera [1983]
- $w_k(\theta_x)$ je šířka objektu měřená jako **vzdálenost tečen objektu vedených rovnoběžně s linií transektu**

Lokální hustota (14) vyhovuje podmínkám (1) a (2). Odhad s použitím (14) je nestranný jak podmíněně tak i nepodmíněně na orientaci transektu [Gregoire and Valentine, 2008, sekce 9.2.2 a 9.2.3 od stran 283 a 285]. Tuto definici lokální hustoty lze použít i v případě nerotovaných transektů, aniž by bylo nutno předpokládat náhodnou orientaci elementů populace.

Objem prostorových objektů, rotované transekty

Lokální hustota pro odhad celkového počtu plošných objektů je dána [Gregoire and Valentine, 2008, příklad 9.10 od strany 295]

$$Y(x) = \frac{\pi^2}{8L} \sum_{k \in \mathbb{L}_{x_i}} \frac{t_k a_k}{\cos \varphi_k}. \quad (15)$$

- L je **nominální délka transektu** v metrech
- $\mathbb{L}_{x_i}$ je **množina transektem vybraných objektů**
- zde je uvažován originální výběrový protokol dle Kaisera [1983]
- π je **Ludolfovo číslo**, nikoli výraz pro pravděpodobnost výběru elementu
- a_k je **plocha průřezu objektu** k měřená kolmo na podélnou osu objektu v místě protnutí transektem
- φ_k je **úhel, který svírá podélná osa objektu s vodorovnou rovinou**

Očekávaná hodnota integrálu lokální hustoty (15) je shodná se skutečným úhrnem veličiny v D za předpokladu, že transekty nebo elementy populace jsou náhodně rotovány. Odhad s použitím (15) je nestranný nepodmíněně na orientaci transektu [Gregoire and Valentine, 2008, str. 285].

Generalizovaná lokální hustota

- **dvoustupňový výběr** na úrovni inventarizační plochy
- měření výšek na výběru registrovaných kmenů
- reference Mandallaz [2007, sekce 4.4 od strany 69]

Uspořádání inventarizačních bodů v traktech

- **trakt** je odvozen od inventarizačního bodu na základě **pevně daného počtu pevně daných vektorů posunu**
- reference Mandallaz [2007, sekce 4.3 od strany 65], Gregoire and Valentine [2008, sekce 7 od strany 207]

Segmentované transeky

- **transekt tvoří více segmentů** uspořádaných do tvaru geometrického obrazce (čtverec, Mercedes Y, kříž apod.)
- **menší riziko extrémního odhadu** vlivem koincidence směru objektů se směrem jednoduchého transektu (je-li pevně dán)
- reference Affleck et al. [2005], Gregoire and Valentine [2008, sekce 9.8 od strany 301]

- D. L. R. Affleck, T. G. Gregoire, and H. T. Valentine. Design unbiased estimation in line intersect sampling using segmented transects. *Environmental and Ecological Statistics*, 12:139–154, 2005.
- L. Barabesi and M. Marcheselli. Improved strategies for coverage estimation by using replicated line-intercept sampling. *Environmental and Ecological Statistics*, 15: 215–239, 2008.
- C. B. Cordy. An extension of the horwitz=thompson theorem to pint sampling from a continuous universe. *Statistics and Probability Letters*, 18:353–362, 1993.
- T. G. Gregoire and H. T. Valentine. *Sampling Strategies For Natural Resources and The Environment*. Chapman and Hall/CRC, 2008.
- L. Kaiser. Unbiased estimation in line-intercept sampling. *Biometrics*, 39:965–976, 1983.
- D. Mandallaz. *A unified approach to sampling theory for forest inventory based on infinite population and superpopulation models*. PhD thesis, Swiss Federal Institute of Technology (ETH), Zurich, 1991.
- D. Mandallaz. *Sampling Techniques For Forest Inventories*. Chapman and Hall/CRC, 2007.

Vytvořeno s podporou projektu „Průřezová inovace studijních programů Lesnické a dřevařské fakulty MENDELU v Brně (LDF) s ohledem na disciplíny společného základu“ (reg. č. CZ.1.07/2.2.00/28.0021) za přispění finančních prostředků EU a státního rozpočtu České republiky.

Děkuji za Vaši pozornost!

- Co Vás na přednášce zaujalo?
- Čím by jste přednášku doplnili?
- Další dotazy a připomínky k tématu NIL?

